

Інна І. Набок, Андрій О. Кравцов

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ГЛОБАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ЕКОСИСТЕМ ТА ДИФУЗІЇ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядаються теоретичні та практичні засади функціонування транснаціональних корпорацій (ТНК) як ключових детермінант розвитку глобального ринку інформаційних технологій та дифузії інновацій. Визначено, що в умовах цифрової трансформації ТНК формують нову архітектуру ринку, трансформуючись із виробників продуктів у системних архітекторів глобальних екосистем, що контролюють критичну інфраструктуру, хмарні обчислення та напівпровідникові потужності. Особливу увагу приділено зміні стратегій ТНК як інструменту адаптації глобальної економіки до геополітичної турбулентності та фактору формування нових центрів технологічної компетенції.

Здійснено системний аналіз підходів до оцінювання інвестиційної активності ТНК, включаючи інституційні та екосистемні концепції розвитку технологічного капіталу. Проаналізовано стратегічну діяльність таких глобальних лідерів, як Alphabet, Microsoft, Apple, Meta, а також специфіку інвестиційних стратегій азійських гігантів TSMC, Huawei та ByteDance. Висвітлено вплив концентрації капіталу в сегментах штучного інтелекту, великих даних та мікроелектроніки на олігополізацію ринку та формування високих бар'єрів входу для нових учасників.

Показано, що найбільш динамічні трансформації у 2024-2025 роках спостерігаються у сферах хмарних інфраструктур, генеративного штучного інтелекту та виробництва передових напівпровідників. Установлено, що ключовими драйверами розвитку стають не лише технологічні прориви, а й параметри податково-фіскальної політики та інфраструктурна підтримка. На прикладі кейсів Apple у В'єтнамі та Індії, а також експансії ByteDance у Таїланді, продемонстровано механізми релокації активів як реакцію на геополітичні ризики та регуляторні зміни.

Окремо акцентовано увагу на розвитку механізмів державної підтримки та фіскального стимулювання у провідних ІТ-хабах світу, зокрема Ірландії, В'єтнамі, Узбекистані, Тайвані та Литві. Міжнародна співпраця та інтеграція в глобальні ланцюги створення вартості ТНК визначені як фундаментальні чинники подолання цифрового розриву та індустріальної модернізації країн з ринками, що формуються.

Метою дослідження є узагальнення теоретико-методологічних засад функціонування ТНК на світовому ІТ-ринку та визначення закономірностей дифузії інновацій у межах їхніх екосистем. Методологія базується на системному, інституційному та компаративному підходах, що дозволяють розглядати діяльність ТНК як складний механізм управління технологічною невизначеністю та капіталізацією інтелектуальної ренти.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів для вдосконалення державної політики у сфері цифровізації,

розробки стратегій залучення високотехнологічних ТНК та оптимізації податкового регулювання ІТ-сектору.

Ключові слова: транснаціональні корпорації (ТНК), ІТ-ринок, цифрові екосистеми, дифузія інновацій, НДДКР, податкові стимули, фіскальна політика, релокація активів, цифрова інфраструктура.